

WAGNERIANA CATALANA Nº 35 ANY 2011

TEMA: 10 ALTRES TEMES

TÍTOL: **CRÍTICA DE LLIBRES. FRANZ LISZT: "DELS BOHEMIS I LA SEVA MÚSICA A HONGRIA"**

AUTOR: *Ramon Bau*

Novetat d'Edicions Sighels 2011, 200 pàgines.

Franz Liszt va néixer a Raiding, Hongria, el 22 d'octubre de 1811, per tant, en aquest 2011 celebrem el centenari del naixement d'aquest gran artista, músic sí, però a més a més una persona extraordinària que va ajudar a tants d'altres artistes a ser coneguts, una bona persona, religiosa, entregada a l'art, que sobresurt especialment per la seva entrega als altres, i especialment a Wagner, a qui va ajudar, no tant sols en les seves grans necessitats abans de què els hi solucionés Lluís II, sinó sobre tot, estrenant les seves obres a Weimar, quan Wagner es trobava a l'exili a Suïssa sense cap possibilitat.

En aquest centenari calia, no tant sols escoltar i divulgar la seva obra musical, sinó donar una mirada a la seva obra literària, que seria quasi absolutament desconeguda, si no fos per la seva Biografia dedicada a Frederic Chopin.

Tot i que no va ser un escriptor tant prolífic com Wagner, no hem d'ignorar que Liszt va escriure prop de 3.500 cartes en francès y 1.000 en alemany de diversos textos de comentaris artístics i musicals. Les Obres Completes editades per L. Ramann el 1883, ens fan memòria d'alguna d'elles: Sobre la situació dels Artistes (1835); De la Música Religiosa (1834); Über Volksausgaben bedeutender Werke (1836); Sobre "Els Hugonots" de Meyerbeer (1837); Estudi sobre la "Gran Fantasia i Capricis" de Thalbergs (1837), ídem sobre "Composicions per a piano" de R. Schumann (1837) (sobre les opus 5, 1 i 14); Paganini: una Necrològica (1840), De la Fundació Goethe a Weimar (1951) Articles sobre òperes conegudes del segle XIX (1849-56); Assajos sobre Berlioz, Robert i Clara Schumann, R. Franz, E. Sobolewski i Fields (1855-9); Sobre el Nocturn de John Fields (1859) i d'altres. Però sens dubte els que més ens interessa als wagnerians són els seus quatre estudis

sobre obres de Wagner: *Estudis sobre Lohengrin, Tannhäuser, L'Holandès Errant i L'Or del Rin*. Liszt va escriure aquests quatre textos sobre les obres de Wagner, amb comentaris per tal de fer comprendre la seva audició i, sobre tot, la intenció de l'obra wagneriana al públic operístic de l'època.

L'Associació Wagneriana de Barcelona va publicar el 1987 el "Comentari Crític del Lohengrin" de Liszt de 1849, editat en català. El comentari sobre el "Tannhäuser i el combat dels Poetes Cantors a la Wartburg", també d'aquest mateix any, es va publicar prèviament a la revista "Journal des Debats" el 1849 i ha estat traduït al castellà recentment per la nostra Associació, on serà editat dintre de poc temps.

Wagner va aprovar aquestes obres que són essencials per a una bona comprensió de les mateixes, profundament emocionat, i en una carta que va escriure a Liszt el 20-11-1851 deia: *"Un motiu imperiós s'ha unit a altres: ha estat la lectura del teu folletó sobre les meves dues òperes, que ahir em va arribar a l'establiment d'hidroteràpia d'aquí. La teva rara amistat per mi, l'interès apassionat que tens per les meves obres, el teu zel infatigable en publicar-les i sobre tot la teva passió, el teu esperit, la finor i audàcia amb la que t'expresses tant ardidament, han fet en mi una impressió massa profunda i massa violenta per poder expressar-te, en l'estat de suprema excitació en el que em trobo, com de reconegut i agrait t'estic"*

No obstant, hi ha una altra obra realment especial i diferent, perquè no es tracta d'una mera crítica musical sinó d'un llarg estudi, amb parts autobiogràfiques, d'una sensible essència i profundament hongaresa, és el seu *"Els bohemis i la seva música a Hongria"*, del 1859, que finalment ha estat editat en castellà a l'Argentina, precisament en ocasió d'aquest centenari. Aquest llibre planteja quatre temes bastant diferents de to i de contingut, però lògicament relacionats entre sí:

1: L'esperit dels pobles bohemí (gitanos a Hongria) i jueu, com antítesi l'un de l'altra, i la seva relació amb l'art.

Aquesta primera part, curta, està dedicada a exposar el caràcter zíngar en contraposició al jueu. Ambdós són pobles inserits dins d'altres pobles, sense territori, però el seu comportament és diametralment oposat, tant social com artísticament parlant.

Els bohemis no van aspirar mai a dominar, ni a posseir, tan sols volien ser lliures, viure a part, no subjectar-se a les lleis i costums dels pobles entre els que vivien sinó ser fidels a la Natura i al seu art.

Liszt els tracta amb gran estima, tot reconeixent els seus defectes i problemes.

Sent per ells l'atracció del seu orgull i ànsia de llibertat, les seves festes i la seva vida en la natura. *"L'encant que exerceix una atracció tan irresistible no es deixa explicar fredament ni dissecar, sols es revela en tota la seva intensitat als iniciats. Per apreciar els secrets de certes incitacions s'han d'haver sentit. La passió per la Natura duta a l'estat de necessitat es torna tirànica com qualsevulla altra".*

Sens dubte el bohemí ha estat acusat de robatoris, però sempre en petita escala... Liszt arriba a mig justificar-los... *"Estant segur de trobar en cada poblet un foc i una mica de ferro quan es trobi al límit dels seus recursos, el Bohemí no recorre a aquest treball només que en casos extrems i, per acabar abans, se serveix d'ell sobre tot com a pretext per traficar, pel robatori, l'engany i la camaraderia amb el bonàs camperol,..."*

El seu art és la seva música i és tan pròpia que és la seva mateixa vida expressada artísticament, no té confusió amb cap altre, és música bohèmia.

En front a això, exposa el cas jueu com el contrari, tampoc es deixa assimilar, però desitja dominar i posseir, la seva passió és posseir, els seus artistes no han generat una música pròpiament jueva sinó que són músics "occidentals". Els grans músics jueus no han reflectit en la seva música un caràcter jueu, sinó que imiten la música dels europeus... són músics "a l'europea". Viuen en ciutats i fugen dels camps oberts que tant estimen els bohemis.

2: La Música com element essencial del poble Bohemí.

La música no és per al bohemí una distracció més, ni una altra forma de la seva expressió sentimental, és la seva pròpia ànima. Els grups zíngars no deixaren mai de tenir la seva banda de música i no es podia entendre cap de les seves reunions o actes sense aquesta música pròpia tan especial.

No és una música "estudiada", en aquells anys ni tant sols s'"escrivia" en el pentagrama, era recordada de memòria, era popular i es transmetia de pares a fills, era en bona part espontània sobre una base essencial, és a dir, es

transmetia la base de cada cançó, però després, cada intèrpret la modificava en viu de forma distinta, inclús d'una vegada a una altra.

No és una música de "programa" ni pensada, és, com diu Liszt en el seu llibre *"La música dels Bohemis no respira més que passions i sentiments espontanis, absoluts i imperiosos"*.

Una part realment molt interessant i agradable de llegir és l'exposició que fa Liszt dels principals músics bohemis, molts d'ells molt populars en la societat hongaresa i invitats sovint per la Cort reial.

El que està considerat com l'últim dels Romaní, l'heroi més conegut, el més festejat i més popular del virtuosisme bohemí, va ser Joan Bihary, un dels més cèlebres violinistes d'Hongria i Bohemi de naixement, va néixer el 1769 i morí el 1827, la seva vida és realment curiosa i el mateix es pot dir d'altres músics famosos gitanos hongaresos.

3: La increïble, curta però sorprenent història del nen gitano que el Comte Sandor Telekey va presentar a Liszt a París, portat d'Hongria, perquè l'eduqui i s'ocupi de la seva vida. Dit Josy, la seva història i relació amb Liszt és realment curiosa. Quan va ser entregat a Liszt, Josy tenia *"la mirada descarada, l'actitud tan arrogant com si podés prescindir dels més grans reis de la Terra; portava un violí a les mans"...* Liszt el va portar a les millors escoles.

Va ser impossible que s'adaptés a una educació tradicional europea, fora de l'àmbit de la música, però de la "seva" música, era rebec a l'ensenyança teòrica musical però es passava hores tocant la seva música zíngara sense partitura ni ensenyament.

Els fracassos es van succeir en qualsevol intent d'una educació clàssica, vestia com un "dandi" però només li interessava la música pròpia.

Van passar anys sense aconseguir cap avanç en altres facetes, fins que un dia, Liszt, en un dels seus viatges per Àustria, va ser abordat per un germà de Joly, qui el va beneir per haver-se ocupat d'ell. Liszt es va adonar que el què en realitat volia Joly era tornar amb el seu poble i música, de manera que el va fer tornar de París i el va presentar a aquella banda de bohemis on hi era el seu germà. Joly se'n va anar immediatament amb ells, demanant seguir el seu camí. No tindria diners, però romandria en el seu món natural.

4: Després, Liszt exposa la seva teoria sobre la música zíngara com a origen de la música hongaresa. La música zíngara es va fer molt popular a Hongria entre els nobles i el poble, tot i el seu menyspreu pels zíngars.

Però és que el poble hongarès va apreciar moltíssim, aquesta música que reflectia aquesta llibertat, aquesta alegria, aquesta despreocupació, aquest sentiment profund d'orgull sense cap desig d'opressió ni maldat.

Liszt analitza la seva relació apassionada amb la música Bohèmia que és per a ell la base de les seves celebrades Rapsòdies Hongareses, escrites des del 1846 fins el 1885.

Estudia la música zíngara, les seves gammes musicals, les seves floritures d'origen oriental, els salts entre tonalitats i la falta d'acords de transició, temes que en un estudi musical indignarien al professional però que en la realitat *"un oient que gaudeixi de l'avantatge de no saber música i ser impressionable, es mostra atent per un element que l'imposa i li encanta i del qual pot captar fàcilment el seu sentit"*.

Analitza els músics hongaresos que van seguir aquest camí de la música bohèmia, especialment Lavatta i Csermak que van ser els més il·lustres entre els hongaresos, esforçant-se en imitar el filó del virtuosisme bohemi.

La tesi de Liszt és que els Bohemis van ser *"els primers autors d'aquestes melodies, d'aquests ritmes, els primers introductors d'aquest estil i d'aquestes floritures, els propietaris originals dels intervals de la gama que distingeix la seva música"*, que després es va fer popular entre els hongaresos, que la van recolzar, i amb això Liszt els fa copartíceps del mèrit d'haver fet de la música bohèmia una base, també, de la musicalitat hongaresa, doncs els gitanos *"no l'haurien cultivat mai en el mateix grau si els seus nobles hostes no els hagueren donat l'ocasió, no els haguessin impulsat a això, no s'haguessin delectat en escoltar-los"*.

De tota manera hi ha hagut estudiosos de la música hongaresa que han negat aquest origen directe bohemi de la música hongaresa com a tal, però això no resta l'enorme influència d'aquesta força vital musical bohèmia en l'art hongarès musical.

És, doncs, un llibre d'un gran interès sobre l'art i els pobles, la seva essència i la seva vitalitat. L'art és l'ànima de cada poble.